

**Ба Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-018
назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
(734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17)**

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Муминзода Орифҷони Сафо дар мавзуи «Проблемаҳои танзими суғуртаи хатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждани соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.03 - ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ пешниҳод шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст. Мавзуи рисола, нақша, маводҳои илмию амалии дар рисола истифодашуда, натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои дар доираи тадқиқот манзуршуда ба ихтисоси 12.00.03 - ҳуқуқи граждани; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалӣ хусусӣ мувофиқат менамояд.

Мубрам будани мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ. Соҳаи нақлиёт яке аз соҳаҳои муҳими иқтисодиёт буда, рушди он яке аз масъалаҳои афзалиятноки сиёсати пешгирифтаи давлат мебошад. Фаъолияти нақлиётӣ қисми таркибии асосии пойгоҳи моддии иқтисодии тамоми давлатҳо аст. Он фаъолияти муътадили иқтисодиёт, ҷойгиршавии оқилонаи қувваҳои истеҳсолкунанда ва самаранокии истеҳсолот ва хизматрасониҳоро таъмин менамояд.

Беҳуда нест, ки дар паёмҳои ҳамасолаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба соҳаи нақлиёт ва рушди он диққати ҷиддӣ дода мешавад. Дар паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ аз 26 декабри соли 2018 қайд шуда буд, ки: «дар шароити Тоҷикистон, ки 93 фоизи қаламрави

он аз кӯҳҳо иборат аст, соҳаҳои нақлиёту коммуникатсия барои таъмин намудани рушди иҷтимоиву иқтисодӣ аҳамияти бузург доранд».

Дар ибтидои рисола муаллиф мубрамияти мавзӯро дуруст арзёбӣ карда чунин тавсиф менамояд: “Суғурта чун падидаи ҳаёти ҷамъиятӣ аз даврони қадим ба инсоният маълум мебошад. Суғурта яке василаи ҷуброни зарар, озод шудан аз ҷавобгарӣ, гаронии бартараф кардани оқибатҳои номусоид ва ҷимояи дигар манфиатҳои қонунӣ ба ҳисоб меравад. Имрӯз дар тамоми кишварҳои мутараққӣ суғурта яке аз фаъолиятҳои даромадноктарин буда, ваъзи мураккаби молиявӣ ҷомеаро дар бобати ғун кардан ва тақсими тавозуни неъматҳои моддӣ ба эътидол меорад” (с. 19).

Ҳарчанд атрофи ин масъала баъзе таҳқиқотҳо рӯи қор омада бошанд ҳам, аммо маҳз масъалаҳое, ки муаллиф дар рисола баррасӣ кардааст, аз масъалаҳои дигар тадқиқотҳо фарқ намуда, назари хоси эҷодиро ифода кардааст. Диссертатсияи мазкур ба бартараф намудани як қатор холигиҳо дар илми ҳуқуқшиносии Тоҷикистон равона гардидааст. Аз ҳамин лиҳоз рисола дар шароити ҳозира ҳамчун қори илмӣ-назариявӣ мубрам ба ҳисоб меравад. Бинобар далелҳои зикршуда мубрамияти илмию амалии таҳқиқоти диссертатсионии Муминзода Орифҷони Сафо ягон шаку шубҳаеро ба вучуд намеорад.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҷимоя пешниҳод мешаванд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи талабот ба диссертатсияҳо мутобиқи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 муайян карда шудаанд, таҳия гардидааст. Рисола қори мустақили илмӣ-тахассусӣ ба шумор рафта, натиҷаи он барои рушди илм ва қонунгузории граҷданию соҳибқорӣ заминаҳои заруриро фароҳам меорад. Диссертатсия бо услуби илмӣ навишта шудааст, ягонагии дохилӣ дорад, дорои натиҷаҳо ва нуқтаҳои навини илмии барои ҷимояи ошқор пешниҳодшаванда мебошад, ки онҳо дар бораи саҳми шахсии муаллифи диссертатсия дар илм шаҳодат медиҳад.

Дар диссертатсия маълумот оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои илмӣ аз тарафи муаллифи диссертатсия бадастовардашуда ва тавсияҳо оид ба истифодаи хулосаҳои илмӣ оварда шудаанд. Роҳи ҳалли масъалаҳои пешниҳоднамудаи муаллифи диссертатсия асоснок ва сазовор ба баҳои мусбӣ мебошанд.

Муаллиф проблемаҳои хоси соҳаро баррасӣ кардааст. Таҳлилҳо, хулосаҳо, тавсияҳо ва баҳсҳои илмӣ муаллиф аз мавқеи мустақили ӯ дарак медиҳад. Ном, нақша ва навишти рисола ягонагии дохилӣ дорад ва пайдарҳаму мантиқона ифода шудааст.

Ба ҳимоя муқаррароти илмӣ зерин пешниҳод мегарданд, ки онҳо навгониҳои таҳқиқоти диссертатсияро ифода месозанд:

1. Манбаъҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ ва муосири истифодакардаи муаллиф аз он шаҳодат медиҳанд, ки таърихи инкишофи суғуртаи ҳатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ бо дарназардошти ба инобат гирифтани махсусиятҳои ташаккули он дар ин ё он марҳилаи таърихӣ ба давраҳои зерин чудо намудан мумкин аст: 1) давраи то Шӯравӣ (аз аҳди қадим то инқилоби Октябр); 2) давраи Шӯравӣ (баъди инқилоби Октябр то соли 1990); 3) давраи муосир (аз соли 1990 то имрӯз). Бояд қайд намуд, ки институти мазкур давра ба давра ташаккул ёфта, дар ҳуқуқи гражданин бо талаботи муайян, мазмуну моҳияти мушаххас ва шакли рушдёфтаи худ мерасад.

2. Суғуртаи ҳатмӣ ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ҳамчун як падидаи нави илмӣ ҳуқуқи гражданин дар ҚТ ба ҳисоб меравад. Шаклгирии ин нави суғурта таърихи қадима дошта, қабл аз суғуртаи ихтиёрӣ дар таърихи ҷомеаи инсонӣ пайдо гардидааст. Падидаи мазкур дар натиҷаи ташкили принсипи «тақсими зарар» пайдо гардидааст ва ин хулосабарорӣ шаҳодати он мебошад, ки барқароршавии он дар давраи қадим дар замоне, ки ҷомеа шакли ҷуброни суғуртавӣ андеша намуд, ба миён омадааст ва суғурта ба давраи нави рушд ворид гардид, ки онро суғуртаи тичоратӣ меномиданд.

Дар шароити муосир бояд назорати доимӣ ба фаъолияти суғуртавӣ ва механизмҳои ҳуқуқии он ба роҳ монда шавад ва дар сурати ба вучуд омадани камбудии қонунгузор онҳоро бартараф намояд, то ки дар кишвар падидаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ҷавобгӯи манфиатҳои умумии ҷомеа, ки ҳар як иштирокчии ҳаракат дар роҳ, махсусан соҳибони воситаҳои нақлиёти автомобилӣ бошад.

3. Бо мақсади муайян кардани паҳлуҳои асосии суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ аз мафҳуми дар қонун пешбинишуда, хусусиятҳои хоси онро ҷудо намудан мумкин аст: а) Суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ин намуди алоҳидаи суғуртаи ҳатмӣ мебошад; б) Суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ба андозаи қисман ё пурра пардохт намудани ҷуброни суғуртавӣ (пардохти суғуртавӣ) барои зараре, ки ба манфиатҳои молумулкии шахс вобаста ба уҳдадорихои ӯ оид ба ҷуброни зарар ба шахси сеюм равона карда шудааст; в) Суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ танҳо дар сурати аз ҷониби шахс истифода бурдани воситаи нақлиёт, аз ҷумла ҷавобгарии ҳуқуқи граждании интиқолдиҳанда расонида шудааст, ба миён меояд.

4. Суғурташаванда ин соҳиби воситаи нақлиёт мебошад, ки хангоми ба вучуд омадани ҳодисаи суғуртавӣ ба ҳаёт ва саломатӣ, инчунин зарари молумулкӣ ба шахси сеюм расонидааст, дар полиси шартномаи Суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ номи ӯ қайд кард шудааст.

5. Ба андешаи муаллиф сабаби рушди беандозаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар давраи муосир ва махсусиятҳои хосро ба даст овардан, инкишофи онро дар навбати худ ба ду давра метавон ҷудо намуд:

а) аз давраи соли 1990 то соли 1996. Дар ин давра қонунгузори махсуси суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ рушд накарда буд ва он тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки дар умум муносибатҳо вобаста ба суғуртаро муқаррар менамуданд, танзим карда мешуд;

б) аз соли 1996 то инҷониб. Ин давра бо он хусусиятнок аст, ки суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқии махсус танзим гардид, низоми суғуртаи мамлакат рушд намуд, фаъолияти суғуртавӣ инкишоф ёфт.

Таҳлили меъёрҳои қонунгузорӣ оид ба институти суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ муаллифро ба ҳулоса овардааст, ки дар қонунгузори кишвар вобаста ба институти мазкур як қатор масъалаҳои баҳсталаб вучуд доранд. Ҷиҳати рафъи онҳо аз ҷониби муаллиф як қатор тавсияҳои амалӣ пешниҳод шудаанд:

1. Бо дарназардошти он ки амали Қонуни ҚТ «Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёт» танҳо нисбат ба нақлиёти автомобилӣ паҳн мегардад, аз ин рӯ, мувофиқи мақсад аст, ки ба Қонуни мазкур тағйироти дахлдор ворид карда шуда, номи он дар таҳрири зерин ифода карда шавад: Қонуни ҚТ «Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ».

2. Дар м. 1 Қонуни ҚТ «Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёт» мафҳуми соҳибони воситаи нақлиёт дар таҳрири зерин ифода карда шавад: «Соҳибони воситаи нақлиёт – ин соҳибмулкони воситаи нақлиёт, инчунин шахси дорои воситаҳои нақлиёт дар заминаи ҳуқуқи пешбурди хоҷагидорӣ ё идораи оперативӣ ё дар ҳама гуна асосҳои ҳуқуқии дигар (ичора, ваколатнома барои ҳуқуқи рондани воситаи нақлиёт, санади мақомоти

дахлдор оид ба интиқоли воситаи нақлиёт ба ин шахс ва монанди инҳо), ба шумор меравад».

3. Ба м. 1 Қонуни ҚТ «Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарию гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёт» тағйирот ворид карда шуда, мафҳуми суғурташаванда ба таври зайл ифода гардад: «Суғурташаванда ин соҳиби воситаи нақлиёт мебошад, ки хангоми ба вучуд омадани ҳодисаи суғуртавӣ ба ҳаёт ва саломатӣ, инчунин зарари молумулкӣ ба шахси сеюм расонидааст, дар полиси шартномаи СҲҚҲГСВНА номи ӯ қайд гардидааст».

4. Бо сабаби он ки минбаъд дар ҚТ муносибатҳо вобаста ба СҲҚҲГСВНА тибқи Қонуни ҚТ «Дар бораи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарию гражданию ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёт» сурат мегирад, аз ҳамин лиҳоз, ба мақсад мувофиқ аст, ки қарори Ҳукумати ҚТ «Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатмии масъулияти шахрвандии соҳибони воситаи нақлиёт» аз 10 июни соли 1996, №244 аз эътибор соқит дониста шавад. Мавҷудияти қарори мазкур дар баробари Қонуни зикршуда дар танзими баъзе муносибатҳои суғуртавӣ дар самти мазкур духурагиро ба миён меорад.

5. Бо мақсади рушди минбаъдаи соҳаи суғурта, аз ҷумла СҲҚҲГСВНА ва муайян намудани вазъи кунунӣ, мушкилот, роҳҳои ҳал ва дурнамои ин соҳа зарурият пеш омадааст, ки «Стратегияи рушди соҳаи суғурта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» таҳия ва қабул карда шавад.

Асоснокӣ ва муътамад будани хулосаҳо ва тавсияҳои, ки дар диссертатсия зикр гардидаанд. Муқаррароти илмии диссертатсия ва натиҷаҳои илмӣ, ки дар бобҳо ва зербобҳо, инчунин хулосаи қор ифодаи худро ёфтаанд, аз саҳми шахсии муаллиф дарак медиҳанд. Ҳамзамон муаллиф ақидаҳои худро тавассути мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ ба омма пешкаш намудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешкаш шудаанд, заминаи кофӣ ва боэътимоди назариявӣ

ва методологӣ доранд. Асосҳои назариявии таҳқиқоти диссертатсияро корҳои илмӣ олимони ватаниву хориҷӣ, ки ба масъалаи мазкур бахшида шудаанд, ташкил медиҳад. Заминаҳои амалии таҳқиқотро таҷрибаи ватанӣ ва мақомоти давлатии ваколатдор ташкил додааст. Асосҳои методологии таҳқиқоти диссертатсиониро усулҳои умуминазариявӣ ва махсуси ҳуқуқӣ ташкил додаанд.

Муаллиф хулосаю пешниҳод ва тавсияҳои худро бо сарчашмаҳои дақиқи илмӣ бо истинод овардан ба маводи илмӣ ва қонунгузорию корҳои амалӣ асоснок намудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Масъалаҳое, ки дар диссертатсия мавриди омӯзиш ва таҳлилу баррасӣ қарор гирифтаанд, дар дигар корҳои илмӣ, ки ба масъалаҳои марбут ба унсурҳои асари баррасигардида бахшида шудаанд, метавонанд мавриди қорбурд қарор гиранд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти илмиро дар такмили қонунгузорию граждани ва соҳибқорӣ истифода бурдан мумкин аст. Хулоса ва пешниҳодҳои муаллиф дорои аҳамияти илмӣ-амалӣ буда, метавонанд дар чараёни таълими фанҳои ҳуқуқи соҳибқорӣ, ҳуқуқи граждани, курсҳои таҳассусмандӣ ба донишҷӯёни факултетҳои ҳуқуқшиносии макотиби олии кишвар истифода бурда шаванд.

Аҳамияти иқтисодӣ ва иҷтимоии рисола дар он мебошад, ки он ба беҳтар намудани вазъи ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиёт равона шуда, мавқеи ӯро дар ҷомеа аз лиҳози иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мустаҳкам менамояд.

Чоп намудани таълифоти натиҷаҳои диссертатсия дар матбуоти илмӣ. Рисоланавис вобаста ба кори илмӣ 10 мақолаи илмӣ нашр намудааст, ки 6-тои он дар маҷаллаҳои пешбари тақризшаванда ва тавсиянамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои интишори натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсия интишор шудаанд. Хулоса,

натиҷа ва нуктаҳои асосии диссертатсия дар маводи нашрташта инъикос ёфтаанд.

Нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва хулосаи диссертатсия дар кафедраи ҳуқуқи граждании факултети ҳуқуқшиносии ДМТ муҳокима ва маъқул дониста шудааст.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар конфронсҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалии байналмилалии зерин дар шакли маърузаи илмӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд: «Рушди қонунгузории соҳибкорӣ, тиҷоратӣ ва сайёҳӣ дар даврони Истиқлолияти давлатии ҚТ» – маъруза дар мавзӯи «Рушди қонунгузории суғуртаи масъулияти граждании соҳибони воситаи нақлиёт дар ҚТ» (Душанбе, 30 октябри с. 2018); «Конститутсияи ҚТ ва низоми ҳуқуқи миллӣ: заминаҳои рушд ва дурнамои илми ҳуқуқшиносӣ» бахшида ба «25-солагии қабули Конститутсияи ҚТ» ва 70-солагии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон» – маъруза дар мавзӯи «Рушди қонунгузории суғуртаи масъулияти граждании соҳибони воситаи нақлиёт дар давраи то Иттиҳоди Шӯравӣ» (Душанбе, 30 октябри с. 2019); «Илм, маориф ва инноватсия: масъалаҳои мубрам ва ҷанбаҳои муосир» – маъруза дар мавзӯи «Ҷавобгарии тарафҳо тибқи шартномаи СХҚҲГСВНА» (Таллинн, 16-18 декабри с. 2020).

Ҳамчунин дар конференсияҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ зерин маъруза намудааст: «Ҳуқуқи нақлиёти ҚТ: ҳолати кунунӣ, мушкилот ва тамоюли инкишоф» – маъруза дар мавзӯи «Баъзе масъалаҳои танзими ҳуқуқи суғуртаи масъулияти ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёт» (Душанбе, 17 октябри с. 2017); «Конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ ҳайати устодону кормандони ДМТ бахшида ба «Соли рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (с. 2019-2021)» ва «400-солагии Миробид Сайидои Насафӣ» – маъруза дар мавзӯи «Мафҳум ва хусусиятҳои суғуртаи масъулияти граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузории ҚТ» (Душанбе, 22 апрели с. 2019); «Конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ ҳайати

устодону кормандони ДМТ бахшида ба чашнҳои 30-солагии Истиқлоли давлатии ҚТ, 110-солагии Шоири халқии Тоҷикистон, Қаҳрамони Тоҷикистон Мирзо Турсунзода, 110-солагии Нависандаи халқии Тоҷикистон Сотим Улуғзода ва «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (с. 2020-2040)» – маъруза дар мавзӯи «Табиати ҳуқуқи шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ» (Душанбе, 22 апрели с. 2021).

Ба талаботи ҚОА мутобиқ будани барасмиятдарории диссертатсия. Диссертатсияи баррасишаванда вобаста ба ном ва нақшаю сохтор, муҳтаво, хулоса ва рӯйхати сарчашмаҳо ба талаботҳои мавҷуда ҷавобгӯ мебошад. Он аз 2 боб, 7 зербоб, хулоса ва номгӯи адабиёт (маъхазҳо) иборат мебошад, ки ба мақсад, вазифа ва мантиқи таҳқиқот асос ёфтаанд. Ҳаҷми умумии диссертатсия 199 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи диссертатсия, дараҷаи омӯзиши мавзӯ, объект ва предмети таҳқиқоти илмӣ, мақсад ва вазифаҳо, асосҳои методологӣ ва назариявии таҳқиқот, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии диссертатсия асоснок ва баррасӣ гардидааст.

Боби якум - ҳаҷман хеле васеъ буда, зери номи «Тавсифи умумии танзими ҳуқуқии суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ» аз се зербоб таркиб ёфтааст ва ба баррасии чунин масъалаҳо бахшида шудааст: Инкишофи танзими суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ (чанбаҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ ва муосири он); Мафҳум ва хусусиятҳои суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; Таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ дар давлатҳои хориҷӣ.

Муаллиф дар ин боб таҳлили муқоисавиро васеъ истифода бурда, қонунгузории ҚТ-ро дар бораи ин намуди суғурта бо қонунгузории Федератсияи Россия, Беларус, Молдова, Ўзбекистон, Озарбойҷон,

Қазоқистон ва Украина муқоиса карда, умумият ва хусусиятҳои ҷаҳриқунандаро мушаххас кардааст.

Дар боби дуюм - «Шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ», ки ба чор зербооб тақсим шудааст, муаллиф масъалаҳои Мафҳум, табиат ва шартҳои шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; Ваъзи ҳуқуқи тарафҳои шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; Ҳуқуқ ва уҳдадорихои тарафҳои шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ; Ҷавобгарии тарафҳо тибқи шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилро мавриди баррасии илмӣ қарор додааст.

Муаллиф ишора мекунад, ки дигар шакли ҷавобгарии ҳуқуқӣ, ки дар муносибатҳои шартномавӣ истифода бурда мешавад, ноустуворона ба ҳисоб меравад. Дар асоси шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи ғраждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ суғуртақунанда уҳдадор аст, пас аз рух додани ҳодисаи суғуртавӣ дар муҳлатҳои пешбиниқамудай қонунгузорӣ пардохти суғуртавиरो анҷом диҳад.

Дар сурати риоя нағардидани қунин муҳлатҳо ва бидуни сабабҳои узрнок гузаронидани онҳо нисбати суғуртақунанда ноустуворона татбиқ карда мешавад. Ноустуворона дар шартномаи мазқур метавонад ҳам қонунӣ ва ҳам шартномавӣ бошад.

Дар натиқай таҳқиқот муаллиф ҳулосаи рисоқаро таҳия кардааст, ки дар он натиқаҳои таҳқиқоти илмии диссертатсионӣ, ки қанбаҳои назариявӣ ва амалӣ доранд, пешниҳоду тавсияҳои муаллиф дар ҳар як бооб ва зербообҳо аз рӯи мазмун ва моҳияти рисоқай илмӣ дар маҷмӯъ инъикос ёфтаанд.

Ҳамзамон муаллиф дар робита ба рисоқай илмӣ авторефератро тибқи талаботи муқаррарғардида таҳия кардааст, ки онҳо байни ҳам мутобиқати доҳилию мантиқӣ доранд.

Эродҳо ба диссертатсия. Дар баробари дастовардҳо дар диссертатсия баъзе масъалаҳои баҳснок ва ҳалталаби зерин ҷой доранд:

1. Унвонҷӯ дар қисми мукамал гардонидани қонунгузорӣ ворид намудани тағйиру иловаҳои ба Ҳимоя пешниҳодшаванда, манзур мекунад, ки бо мақсади рушди минбаъдаи соҳаи суғурта, аз ҷумла суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ва муайян намудани вазъи кунунӣ, мушкилотҳо, роҳҳои ҳалл ва дурнамои ин соҳа зарурият пеш омадааст, ки «Стратегияи рушди соҳаи суғурта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» таҳия ва қабул карда шавад (саҳифи 16 диссертатсия). Ба мақсад мувофиқ аст, ки ба саҳми аъзои шурои диссертатсионӣ унвонҷӯ моҳияти ин ҳуҷҷатро пурра шарҳ меод.

2. Дар муқарароти панҷуми нуктаҳои ба Ҳимоя пешниҳодшаванда марҳилабандии рушди суғуртаи мазкур баҳснок аст (саҳифаи 16-17 диссертатсия). Зеро марҳилаи дуюмро пурра баъд аз соли 1996 муқаррар кардан хусусияти марҳилаи муосирро ифода намекунад. Аз 10 июни соли 1996, таҳти №244 қарори Ҳукумати ҶТ «Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатмии масъулияти шахрвандии соҳибони воситаи нақлиёт» қабул шуда, то қабули қонун як тартибу талабот буд. Бо қабули қонуни алоҳида марҳилаи нави рушди ин суғурта оғоз шуд. Монополияи корхонаҳои давлатӣ аз байн рафт, дар соҳа рақобат пайдо шуд. Аз ин рӯ, мехоҳам фикри шахсии муаллифро оид ба масъалаи мазкур шунавам.

3. Пешниҳоди унвонҷӯи ҷиҳати ҳамроҳшавии ҷумҳурӣ ба низоми “Корти сабз” ба асоснокнамоии бештар ниёз дорад (саҳифаи 82 диссертатсия). Бо дарназардошти вазъи сиёсӣ ва геополитикии муосир, муаллиф манфиатнокии ин низомро барои Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд бештар шарҳ меод.

4. Зербоби сеюми боби дуум ҳуқуқ ва уҳдадорихои тарафҳои шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳуқуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ ном дошта бошад ҳам, диссертант асосан ба ҳуқуқ ва уҳдадорихои суғурташаванда тавачҷуҳ карда, масъалаи

хукуку ухдадориҳои суғуртақунанда мавриди тадқиқи дахлдор қарор нагирифтааст (саҳифаи 139-159 диссертатсия).

5. Муаллиф ду намуди ҷавобгариро – рӯёнидани зиён ва пардохти ноустуворонаро ҷудо намуда, асосан ҷавобгарии тарафхоро дар шакли пардохти ноустуворона тадқиқ намудааст (саҳифаи 160-170). Ба андешаи мо на ҳама паҳлуҳои ҷавобгарӣ дар шакли рӯёнидани зиён тибқи шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тадқиқ гардидааст. Масалан, агар дар шартнома ҷавобгарӣ дар шакли ноустуворона пешбинӣ нагардида бошад, хусусиятҳои ҷаброни зиён дар доираи шартномаи суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ бояд тадқиқ мегардид.

Эродҳое, ки дар боло зикр шудаанд аз лиҳози илмӣ мувоҳисавӣ буда, ба комил будани рисола таъсири манфӣ намерасонанд. Онҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки масъалаҳои баррасикардаи муаллиф муқаррар буда, метавонанд диққати муҳаққиқонро ба худ ҷалб намояд.

Қисмати хотимагии тақриз - хулоса. Рисолаи баррасикардида аз лиҳози муқаррарият, ном ва нақшаи мавзӯ, муқаддима, бобҳо ва зербобҳо, хулосаю сарчашмаҳо, пайдарҳам бо услуби илмӣ таҳия гардидааст. Дар он ақидаҳои гуногуни илмӣ, қонунгузорӣ ва таҷрибаи ҳуқуқтадбиқнамоӣ таҳлил гардида, хулосаҳои муҳим ва тавсияҳои муфид ҷиҳати тақмили қонунгузорӣ манзур шудааст.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Муминзода Орифҷони Сафо дар мавзӯи «Проблемаҳои танзими суғуртаи ҳатмии ҷавобгарии ҳукуқи граждании соҳибони воситаи нақлиёти автомобилӣ тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 қабул гардидааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он Муминзода Орифҷони Сафо сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.03 - ҳукуқи гражданин; ҳукуқи соҳибкорӣ; ҳукуқи оилавӣ; ҳукуқи байналмилалӣ хусусӣ мебошад.

Тақриз дар асоси муқаррароти мавҷуда, хусусан банди 72 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 қабул шудааст, таҳия ва манзур гардидааст.

Доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори
кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ, молиявӣ ва
зиддикоррупсионии факултети менеҷмент
ва ҳуқуқи иқтисодии Донишгоҳи давлатии
молия ва иқтисоди Тоҷикистон,
Арбоби илм ва техникаи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Исмоилов Ш.М.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи
давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон,
734067, ш. Душанбе, кӯчаи Наҳимова 64/14
Тел.: (+992 237) 231-08-37, 231-02-01.
E-mail: Feit-2012@mail.ru <http://www.feif.tj>

«Имзои Исмоилов Ш.М.-ро тасдиқ мекунам»

Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон

Шарипов У.А.